

“Geëngageerde burgers zijn de bruggenbouwers van vandaag”

TvMR sprak met Bleri Lleshi

Stefanie Gryson en Rezzak Cakar*

In het boek ‘de neoliberale strafstaat’ trekt politiek filosoof, mensenrechtenactivist en jongerenwerker Bleri Lleshi van leer tegen de afbraak van de welvaartstaat door het neoliberalisme. Doorheen het boek laat hij ons zien hoe het neoliberalisme de welvaartaat afbouwt en tegelijkertijd een strafstaat installeert. Hij laat de lezer inzien dat de punten op de politieke agenda (veiligheid, criminaliteit, overlast, hangjongeren,...) gebruikt worden om toch maar niet over de echte problemen te moeten spreken, namelijk de socio-economische problemen. TvMR sprak met Bleri Lleshi over zijn boek en de gevolgen van het neoliberalisme.

TvMR: Waarom heeft u dit boek geschreven, Mr. Lleshi?

Bleri Lleshi: Ik heb dit boek geschreven omdat we ons op een belangrijk moment in de geschiedenis bevinden. We zien dat allerlei crises, vooral de afgelopen 30 jaar, ons leven hebben gedomineerd. De meeste Europese regeringen hadden hier slechts één antwoord voor: besparingen als wondermiddel om al deze crises te bestrijden. Voor mij is het belangrijk om al deze problemen op meta-niveau te bekijken en verschillende problematieken aan elkaar te linken. Zo hebben de problemen in België een internationale context. Het lijkt mij daarom nogal logisch dat we ook de oplossingen voor deze problemen op internationaal niveau moeten zoeken. Ook mijn ervaring als Brussels jongerenwerker is een beweegreden én inspiratiebron geweest voor het schrijven van dit boek.

TvMR: U schrijft dat de politiek de problemen te weinig benoemt. Is een rechts-stemvend Vlaanderen rijp voor een herbenoeming van de bestaande problemen en “linkse” oplossingen?

Bleri Lleshi: Voor alle duidelijkheid: niet alle antwoorden moeten van de politiek komen. Wat ik vraag is dat de overheid en beleidsmakers een aantal zaken en verantwoordelijkheden terug in handen nemen. We hebben nl. vastgesteld dat de politiek bewust heel

wat verantwoordelijkheden bij de mensen zélf legt. Het hele discours van de “eigen verantwoordelijkheid” heeft, mijns inziens, gefaald. Dit is één van de redenen waarom ik het opnieuw aanzwengelen van de links/rechts tegenstelling zo belangrijk vind. Ik heb nl. zelf linkse overtuigingen en vind dat een links antwoord de afgelopen 30 jaar ontbrak in het hele debat. De cruciale vraag die ik stel aan de verdedigers van het “eigen verantwoordelijkheid discours” is: “Waar is jullie verantwoordelijkheid?”. Toenemende armoede, werkloosheid, multinationals die nauwelijks belastingen betalen; allemaal thema’s die te maken hebben met een ontbrekende verantwoordelijkheid van de politiek.

TvMR: De N-VA behaalde meer dan 30 % van de stemmen. Stemden die kiezers niet tegen hun eigen belangen?

Bleri Lleshi: Ja, maar we mogen niet vergeten dat de mensen ook worden gedreven door angst en onzekerheid op alle niveaus. Ik keur het uiteraard niet goed maar ik begrijp het wel. De N-VA-stemmers zijn beïnvloed door de prominente rol die de partij speelt in de media. De lagere middenklasse en zelfs de middenklasse in het algemeen vrezen deel te zullen uitmaken van de “nieuwe armen”, een groep in de samenleving tegen dewelke ze zich steeds hebben afgezet. Voor elk rechts discours dient links een antwoord te formuleren, vooral wanneer rechts alle schuld bij de burgers zelf blijft leggen. Links moet samen met de betrokken mensen zelf de strijd aangaan zoals bv. de PVDA pleegt te doen. Ik zou graag hetzelfde zien gebeuren bij de sp.a en Groen.

TvMR: Hoe kunnen we de mensen overtuigen van het feit dat er een alternatief bestaat voor het kapitalisme?

Bleri Lleshi: Dat is een moeilijke vraag. Essentieel is dat we de mensen een analyse aanbieden van hetgeen er misloopt binnen het kapitalistische systeem. Boeiend zijn, gezien binnen deze context, de analyses over gelijkheid die worden beschreven door Wilkinson en Pickett. Zij stellen dat hoe meer ongelijkheid er bestaat binnen een samenleving, hoe meer problemen er zullen zijn. De échte machthebbers zijn een kleine finan-

* Stefanie Gryson is juriste en beleidsmedewerkster bij de Liga voor Mensenrechten. Rezzak Cakar is vrijwilliger bij de Liga voor Mensenrechten.

ciële elite, de zgn. "corporations", die er steeds weer in blijkt te slagen het kapitalisme als een succesverhaal te verkopen ondanks de vele crises van de afgelopen eeuw. Elk alternatief systeem wordt daarom doelbewust gesaboteerd. Het is aan ons om te wijzen op de problematische aard van het kapitalisme binnen welke het maken van winst centraal staat, iets dat botst met de echte belangen van de mensen. Het aanbieden van alternatieven zal echter collectief moeten gebeuren. We moeten de mensen bewust maken van het feit dat hetgene er fout loopt meer is dan "uitwassen van het kapitalistische systeem". Het tegendeel blijkt in werkelijkheid waar te zijn. Voorbeelden genoeg. Zo moet de helft van de wereldbevolking het stellen met 2 à 2,5 \$ per dag, 1.3 miljard mensen zijn ondervoed en 20 miljoen Europeanen verkeren in armoede en evenveel zijn werkloos. De praktijk heeft aangetoond dat het klassieke antwoord, "hervormingen" van het systeem, niet de oplossing is. We moeten het kapitalisme zélf in vraag durven stellen.

Dit gezegd zijnde neem ik echter afstand van een aantal linksen die beweren dat alles waar het kapitalisme voor staat slecht is. Mijn alternatief bestaat erin om positieve voorbeelden binnen het kapitalisme mee te nemen naar een nieuw verhaal. Dé aangewezen groep mensen die belangrijke bruggenbouwers kunnen zijn in dit nieuwe verhaal zijn de geëngageerde burgers van vandaag. Essentiële vragen mogen echter niet over het hoofd gezien worden. Moet de economie van de toekomst gebaseerd zijn op winstbejag of moet ze afgestemd zijn op de noden en behoeften van de burgers? Wat is de rol van de overheid? Moet de overheid een aantal essentiële diensten zoals energie zelf in handen houden wetende dat stijgende energieprijzen veel gezinnen in de armoede storten? We moeten als samenleving een andere vorm van directe, participatieve democratie ontwikkelen omdat de huidige parlementaire democratie niet democratisch genoeg is. Solidariteit moet opnieuw een bindmiddel worden, net zoals tijdens de jaren '50 en '60. Een strijd voor een meer solidaire en sociale maatschappij moet echter vooral op Europees niveau gevoerd worden omdat ongeveer 70% van alle Belgische wetten getoetst worden aan de Europese wetten.

Bijzonder hoopgevend vind ik de opkomst van een sociale onderstroom van goed geïnformeerde mensen die het systeem van vandaag in vraag durven te stellen. De mensen pikken het niet meer.

Een alternatieve analyse moet die bestaande sociale onderstroom sterker maken. Typisch is dat vele uitgestoten de neiging hebben alles te internaliseren. Gelukkig zijn er steeds meer mensen die het individueel schuldmodel deels terugkaatsen naar het systeem. Zo zijn werkloosheid, overvolle gevangenissen en andere sociale vraagstukken niet langer de exclusieve verantwoordelijkheid van de burgers.

TvMR: Gaat het neoliberalisme zichzelf opheffen omwille van een steeds verdergaande loonmatiging en lagere koopkracht? Is een wereldrevolutie niet onvermijdelijk aangezien de meeste mensen het systeem meer dan beu zijn?

Bleri Lleshi: In tegenstelling tot wat velen hopen zal het kapitalisme zichzelf niet opheffen. Daar is het dynamisch vermogen van het kapitalisme te groot voor. Laten we niet vergeten dat één van de kenmerken van het kapitalisme is dat ze in staat is om zichzelf steeds weer opnieuw uit te vinden. Juist daarom moet ook de strijd tegen dit systeem op een goed georganiseerde en collectieve manier gebeuren. Of dit samengaat met de revoluties rondom ons is nog maar de vraag. Het échte moderne proletariaat zien we immers weinig op straat komen om te participeren in de revoluties. Het Egyptische voorbeeld en de Occupy Wallstreet beweging hebben nl. aangetoond dat het vooral de middenklasse is die van zich laat horen en zich laat zien. De sleutel tot verandering ligt echter bij die andere grote groep uitgesloten. Ik geef toe dat ik gaandeweg wel optimistischer ben geworden omdat al deze revolutionaire bewegingen allerlei beginnersfouten in een later stadium van hun ontwikkeling hebben rechtgezet.

Om maar een voorbeeld te noemen nu we het toch over de "Indignados" hebben: tegenwoordig werken ze nauwer samen met boeren en mensen die hun huis hebben verloren door de crisis. Het Bosnische voorbeeld is volgens mij een ander hoopgevend signaal. Tot voor kort werd ongeveer alles in dit land herleid tot etnische - en/of religieuze verschillen tussen de burgers. De mensen die nu op straat komen stellen echter dat de bestaande problemen weinig of niets te maken hebben met een bepaalde etniciteit of religie. Ze komen gezamenlijk op straat om te zeggen dat hun problemen van socio-economische aard zijn. Meer dan 30% van de Bosniërs is werkloos. Bij de jongeren bedraagt de werkloosheid zelfs 55%. Alsof dit nog niet erg genoeg is wordt dit land geteisterd door een alles overwoekerende corruptie. De Bosnische burgers hebben als antwoord op deze maatschappelijke kwalen overal in het land volksraadplegingen georganiseerd. Tijdens drukbezochte "plenums" krijgt elke burger de kans om gedurende 2 minuten een eigen voorstel te formuleren. Na een algemene goedkeuring door de burgers worden de voorstellen die het meest geschikt worden geacht ter verdediging van de belangen van de burgers meegenomen naar het parlement waar ze soms verworden tot echte wetten.

Eén concreet voorbeeld ter illustratie van de daadkracht van een dergelijke, directe democratie als alternatief: de verlaging van de lonen van de politici, iets

wat in een corrupt land als Bosnië een héél belangrijk thema is. Dit is voor mij het bewijs dat een combinatie van protesten en een directe democratie wel degelijk op het beleid kunnen wegen. Dit is waarom ik, zoals gezegd, ondanks alles optimistisch gestemd ben. We hebben trouwens geen andere keuze dan optimistisch en idealistisch te zijn omdat we ons moeten engageren.

TvMR: Verschuift de Europese Unie de problemen niet? Zo zien we overal een overvloed aan peperdure camera's, zelfs op plaatsen waar er absoluut geen veiligheidsprobleem is. Is hier sprake van een nepeconomie die ten koste van belangrijke sectoren zoals onderwijs gaat? De Antwerpse situatie is typerend in dit verband: een groot deel van het budget wordt opgeslorpt omwille van "veiligheid" terwijl er veel nuttige projecten worden stopgezet omwille van budgettaire redenen.

Bleri Lleshi: Inderdaad. Er zijn heel veel besparingen doorgevoerd in dit kader. Vooral in de sociale sector in Antwerpen zijn er miljoenen bespaard. Dit is eigenlijk het belangrijkste thema in het boek. Aan de ene kant hebben we te maken met grote socio-economische problemen. Aan de andere kant zien we een gedepoliteerde politieke klasse, té onmachtig om die problemen efficiënt aan te pakken. Politici hebben de echte macht al lang niet meer in handen, ik heb het al een paar keer herhaald. De Brusselse situatie zegt genoeg: 70% van alle Europese wetten wordt geschreven door machtige lobbygroepen. Dit zijn Amerikaanse toestanden waar elke congressman door tientallen lobby's wordt beïnvloed. De politici zélf willen natuurlijk graag aan de macht blijven, ondanks hun gebrek aan reële macht. In een dergelijke context zijn thema's zoals migratie en veiligheid natuurlijk handig om uit te buiten. De mensen snakken nl. naar meer zekerheid omdat ze zich angstig voelen. De mensen realiseren zich dat de politici hen geen garanties kunnen bieden qua werkzekerheid, de sociale zekerheid en het behoud van hun loon maar ze denken wel dat de overheid garant kan staan voor een basis-fysieke veiligheid. Is die basisveiligheid voorhanden, dan zijn de burgers bereid de politici carte blanche te geven terwijl ze eigenlijk beseffen dat dit niet de juiste oplossing is. We mogen de intelligentie van de gemiddelde burger niet onderschatten, ze beseffen heus wel dat een dergelijke opstelling tegenover hun politieke leiders niet logisch is, maar onzekerheid en angst wegen zwaarder door dan elke logica. De politici hebben natuurlijk al lang begrepen hoe gemakkelijk het is om kiezers naar hun hand te zetten d.m.v. het criminaliteits- en veiligheidsthema. Het constant gehamer op "groeierende criminaliteitscijfers" is een discours dat veel politici graag verkopen, ondanks het feit dat de realiteit juist aantoonde dat de criminaliteit gedaald is. Ook de media doet graag een duit in het zakje door deze verkeerde perceptie te blijven verspreiden door sensatiejournalistiek. Internationaal onderzoek heeft meermaals aangetoond dat een dergelijk beleid gefaald heeft maar toch zien we dat bv. Bart De Wever burgemeester wordt van Antwerpen, zich baserend op het thema van de "war on drugs" en meer

camera's. Zijn belangrijke belofte om meer camera's te plaatsen om deze "onveiligheid" te bestrijden is even onzinnig te noemen omdat een dergelijk experiment in Londen heeft aangetoond dat camera's in slechts 3% van alle misdaden nuttig bleken te zijn terwijl 78% van de beschikbare budgetten naar die camera's zijn gegaan.

Het andere thema dat vaak misbruikt wordt is migratie. Migratie gekoppeld aan veiligheid verklaart waarom er miljarden worden geïnvesteerd ter afscherming van Europa. Wie heeft er eigenlijk baat bij het installeren van talloze camera's aan de grenzen van Europa? *Cui bono?* Een aantal bedrijven, verder niemand. Ik ben niet tegen Europa maar ik ben wel voor een socialer Europa. Kritiek op Europa is niet hetzelfde als anti-Europa zijn. We kunnen trouwens niets anders doen dan een Europees project dat al bestaat, nog sterker maken. Echte veranderingen zullen pas zichtbaar worden na deze verkiezingen. Dan pas zullen we echte verschuivingen zien.

De Neoliberale strafstaat is verschenen bij EPO Uitgeverij, telt 320 bladzijden en kost 22,50 euro.